# SJEĆANJA SUDIONIKA ZBIVANJA

# VEZE VINODOLSKIH KOMUNISTA S PARTIJSKIM RUKOVODSTVIMA U SUŠAKU I ZAGREBU

*Ivan Brozičević*

Prema mom sjećanju, negdje polovicom 1938. god. rukovodstvo Narodne čitaonice u Crikvenici, prema donijetoj odluci upravnog odbora, odlučilo je da pošalje svoga člana Milana Banjanina u Zagreb radi nabave knjiga za čitaonicu, a da se isto tako pretplati na tada legalnu progresivnu štampu.

Kako je poslije smrti Vjekoslava Jeličića-Jureška iz Selaca i odlaska Fabijana Antonića iz Bribira u Francusku došlo do prekida s višom vezom koja je tada postojala, ja sam o tome razgovarao s drugovima iz Selaca, napose s Ivom Jeličićem-Tominčićem. Trebalo je na neki način riješiti nastali vakuum i uspostaviti vezu s nekim višim partijskim forumom. To je tražila tadašnja politička situacija u zemlji.

Nas nekoliko drugova iz rukovodstva Narodne čitaonice u Crikvenici dogovorili smo se s drugovima iz Selaca da Milanu Banjaninu koji putuje u Zagreb, dademo zadatak, budući da on poznaje Božidara Adžiju i Augusta Cesarca, da se on s njima sastane i po mogućnosti uspostavi partijsku vezu. Partijska veza bila je uspostavljena i tako smo tada dobivali ilegalnu štampu preko krojačkog obrtnika Ljuba Cara koji je poginuo u toku narodnooslobodilačkog rata, a legalnu štampu primali smo preko Narodne čitaonice. Tom je prilikom Božidar Adžija obavijestio Milana Banjanina o pripremama za osnivanje »Stranke radnog naroda«, o čemu da su u Zagrebu i u nekim drugim mjestima osnovani inicijativni odbori. Kako su i kod nas u Vinodolu postojali politički uvjeti, Adžija je dao Banjaninu potreban materijal, tako da smo i mi prišli osnivanju inicijativnog odbora u Crikvenici, Selcima i Bribiru, ali uslijed hapšenja Adžije i još nekih drugova iz inicijativnog odbora u Zagrebu mi smo prekinuli daljnji rad na osnivanju »Stranke radnog naroda«.

Po istom zadatku, da se povežemo s višim partijskim forumom, partijska organizacija Selaca uputila je svoga člana — tada sekretara Iva Jeličića Tominčića u Zagreb da i od pokuša preko svojih poznanika

uspostaviti partijsku vezu. On je razgovarao s nekim svojim poznanicima koji su mu obećali da će nastojati da se povežemo s partijskom organizacijom u Sušaku, koja je održavala vezu sa Zagrebom.

Veza sa Zagrebom postojala je sve dok se nismo povezali uz pomoć Zvonka Petrinovića i Milana Slanog, a možda i na inicijativu drugova iz Zagreba s kojima je razgovarao Ivo Jeličić, s Radom Šupićem, odnosno s partijskom organizacijom Sušaka. Veza u prvo vrijeme nije bilo, da tako kažem, svakodnevna, već prema tadašnjim političkim prilikama, tj. prema akcijama koje je poduzimala naša Partija. Kao primjer navest ću protestne zborove u Crikvenici i Bribiru protiv porobljavanja Čehoslovačke od strane njemačkog fašizma. Na zboru u Crikvenici, kojemu su prisustvovali radni ljudi Crikvenice, Selaca, Dramlja i drugih mjesta, govorio je poznati antifašist advokat Mate Dvorničić. Drugo, upoznali smo naše ljude s »Apelom« koji nam je poslao Rade Šupić o pokretu naših političkih kažnjenika, a tako i o pitanju naših španjolskih boraca da se vrate svojim kućama bez kaznenih sankcija, te o pružanju materijalne pomoći njima i njihovim majkama.

Negdje u svibnju — lipnju 1940. god. Rade Šupić dobio je izgon iz Sušaka na godinu dana. Zbog toga izgona sastali smo se iznad Kraljevice Rade Šupić, Milan Slani i ja. Nakon desetak dana po njegovu izgonu ja sam Rada Šupića formalno zaposlio kod sebe na gradnji jadranske magistrale Crikvenica — Bakarac. Vodio sam ga na isplatnoj listi kao radnika u skladištu kako bi ilegalno mogao politički djelovati na terenu Sušaka.

Kako je politička situacija bila sve zamršenija, a ratni vihor sve se više širio, tako je i naša Partija bila sve mobilnija. I naša veza s partijskom organizacijom Sušaka, odnosno sa Šupićem bila je sve bolja, a napose kada smo formirali punktove u Kraljevici i Crikvenici. Za održavanje tih punktova bili smo zaduženi Vlado Car-Selčanin i ja. Car se isto tako formalno zaposlio da bi mogao vršiti tu dužnost. Nakon izvjesnog vremena formiran je i punkt Selca za izvanredne zadatke, kao što su osiguranje boravka i izdavanje legitimacija našim drugovima koji su dolazili u naš kraj kao politički radnici, jer je općinska uprava u Selcima bila pod kontrolom partijske organizacije. Veza sa Sušakom, a tako i s partijskom organizacijom Vinodola, bila je tada tako reći svakodnevna.

Da je veza sa Sušakom zaista bila kako sam naveo, govore i ove činjenice. Po dolasku tadašnjeg sekretara Centralnog komiteta KPH Rada Končara na teritorij Sušaka Rade Šupić poslao mi je poruku 24. prosinca 1940. god. da se dogovorimo s drugovima za održavanje sastanka predstavnika partijske organizacije Vinodola na koji će sastanak doći jedan drug i on, Šupić. Na osnovi te poruke sastali smo se kod stare vapnenice na obalnom putu između Crikvenice i Selaca, južno od sadašnjeg Doma »Vladimir Nazor«. Sastanku su prisustvovali Toma Strizić i Blaž Kalafatić iz Bribira, a iz Crikvenice Miro Briški i ja. Dogovorili smo se da se sastanak održi prema poslatoj poruci 5. siječnja 1941. god. u Bribiru u kući Tome Strizića.

U ponedjeljak 6. siječnja Rade Šupić me obavijestio da zbog zauzetosti na terenu Sušaka oni nisu mogli doći, da će oni doći 12. siječnja, da organiziram sastanak kako smo se prije dogovorili, da će oni doći parobrodom i da ih dočekam u Crikvenici. Sastanak nije održan kako smo se prije dogovorili da se održi u Bribiru, jer se u Crikvenici u to vrijeme šaputalo, odnosno bila je obaviještena tadašnja Kotarska oblast, da se 5. siječnja 1941. priprema sastanak vinodolskih komunista u Bribiru, o čemu su me obavijestili Miro Briški i Otmar Banko. Na osnovi takva šaputanja ja sam se dogovorio s drugovima iz Selaca da partijska organizacija Selaca organizira sastanak na takvu mjestu koje će biti pregledno, odnosno zaštićeno, da nas ne bi neprijatelj mogao iznenaditi. Sastanak je održan 12. siječnja 1941. iznad Selaca u borovoj šumici zvanoj »Borići«.

Drugo, povodom potpisivanja Bečkog protokola o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu i povodom zahtjeva naše Partije vladi Dušana Simovića, CK KPJ izdao je proglase. Kada su stigli u Sušak, Rade Šupić kao sekretar OK KPH za Hrvatsko primorje, osobno ih je donio na Kraljevički punkt. Taj je punkt radio za vrijeme radnih dana, i to ako je veza dolazila morem od Kostrene, mogla je doći samo u 12—13 sati kada su radnici bili na ručku. U tom vremenu moja je bila dužnost da vršim dežurstvo. Ako je veza dolazila s kopna, ona je mogla doći za vrijeme radnih sati. Tada se radilo dvokratno.

Rade Šupić došao je barkom sa strane Kostrene. Kada je barka došla na određeno mjesto kod jednog propusta, mi smo se sastali. Šupić mi je predao proglase, dao mi zadatak da te proglase treba raspačati iduće noći jer će to biti zajednička akcija od Sušaka do Senja. Ja sam odvojio određenu količinu za Kraljevicu i Šmriku, koju je akciju izvršio Filip Pavešić-Mali. Zatim sam potražio Vlada Cara-Selčanina i predao mu proglase. Dogovorili smo se da Vlado zajedno s Viktorom Bubnjem izvrši podjelu za pojedine partijske organizacije, da oni izvrše raspačavanje u Crikvenici, a u drugim mjestima da je to dužnost partijskih organizacija. Partijska organizacija Bribira da organizira raspačavanje za Novljanski-Ledenički-Krmpotski kraj. Kojeg dana i datuma su razdijeljeni ti proglasi, ja se ne sjećam. Kako sam ja bio kompromitiran, nisam nekoliko dana dolazio kući, a Vlado Car me obavijestio da je zadatak izvršen prema dogovoru. Sjećam se kako mi je Viktor Bubanj pričao da je Franjo Borić, tadašnji narodni poslanik HSS, kada je ulazio u bivšu zgradu općine Crikvenica — Bubanj je tada stanovao kod svoje zaručnice Mice uz samu općinsku zgradu — vikao da će on pokazati tim crvenima kako se mogu usuditi da takve proglase šire u čisto hrvatskom kraju.

Prvih dana po okupaciji veza sa Sušakom nije više bila kao prije jer je prestao rad Kraljevičkog punkta, pošto su nam Talijani zabranili daljnje radove Kraljevica — Bakarac, a i zbog mjera koje je okupator poduzimao, a napose za anektirani dio Sušaka i okolnih sela. Da je veza između Sušaka i Vinodola zaista i dalje postojala, to ne tvrdim samo ja već to tvrdi i Zvonko Petrinović, da je Rade Šupić već prvih

dana okupacije govorio da moramo spremati eksploziv koji će nam trebati kada počne oružana borba protiv okupatora i domaćih izdajnika.

Veza sa Zagrebom u prvim danima okupacije možda je bila prekinuta, ali je ponovo uspostavljena. To govori i činjenica da je Šupić, kada sam mu rekao da ću privremeno otići u Jurjevo, odmah rekao da on neće prekidati vezu sa mnom, da će me povezati s pomorskim kapetanom Ljubom Dorčićem koji plovi na liniji Sušak — Senj — Rab — Sušak. Ako bi morao poslati neku hitnu poruku, a sam ne bi mogao doći u naš kraj, da će tu poruku poslati po kapetanu Dorčiću. Iz toga našeg razgovora slijedi zaključak da je Šupić već tada dobio neku obavijest iz Zagreba jer je nekoliko dana poslije razgovora otišao u Zagreb, a kada se vratio u Sušak, morao je hitno poći u bolnicu. Iz bolnice poslao nam je poruku po kapetanu Dorčiću. To je moglo biti desetak dana po mom dolasku u Jurjevo. Ja sam otišao na novu dužnost u Jurjevo koncem svibnja ili početkom lipnja 1941, bio je ponedjeljak. Da je tako bilo, govori i tvrdnja Dušana Diminića da je Šupić na dan napada Njemačke na Sovjetski Savez bio u bolnici.

Koliko se sjećam, desetak dana po mom dolasku u Jurjevo Šupić nam je poslao poruku. U toj poruci, uz date direktive za sastanak pisao je, ako ne izađe iz bolnice, da će u tom slučaju poslati jednog druga mojoj kući koji će prisustvovati sastanku, da bi mu mogao prenijeti zaključke koje smo donijeli, da mu javim dan i vrijeme kada ćemo održati sastanak.

Kada je kapetan Dorčić došao brodom u Senj — moja adresa bila je Šupiću poznata — on je poslao u Jurjevo svoga mornara Marka Rukavinu kod čije smo drugarice tada bili na ishrani nadcestar Grga Martinčić iz Bribira i ja. Mornar Marko došao je kući i izručio mi je poruku koju mi je poslao kapetan Dorčić, da drugi dan u 10 sati budem u Senju kada se brod vraća u Sušak, da ćemo se sastati na brodu. Sastali smo se u njegovoj kabini, dao mi je poruku od Šupića, koju smo dva puta pročitali, izmijenili misli o njoj, a potom ju je Dorčić spalio.

Drugi dan, iako sam bio u radnom odnosu, ja sam otputovao kući. U Selcima sam se sastao s Vjekom Lončarićem, prenio mu poruku i dogovorili smo se da Vjeko pođe drugu Tomi Strizić u, da se drugi dan prije podne — sata se ne sjećam — sastanemo i dogovorimo o održavanju sastanka. Treći dan sastali smo se iznad Selaca Toma, Vjeko i ja te smo se dogovorili. Pošto smo održali niz sastanaka na teritoriju Bribira i Selaca, odlučili smo da ovaj sastanak održimo na moru, jer tada talijanski okupator, a ni ustaše ne vrše neku strogu kontrolu s obzirom na to da je ljeto i vrijeme kupanja, da ćemo bez poteškoća moći održati taj sastanak. Dogovorili smo se da sastanak održimo prve nedjelje poslije podne u uvali Jesenova. Dalje smo se dogovorili da se na sastanak ne mora pozvati mnogo drugova, a da će oni koji budu prisutni, prenijeti zaključke na ostale drugove, odnosno partijske organizacije. Selačka partijska organizacija dobila je zadatak da organizira sastanak i da pronađe barku koja će doći po mene i Šupića na mjesto

zvano Slanopust u 1 sat poslije podne. Isto tako neka pozove na sastanak Josipa Brnčića, kome je tada partijska organizacija osigurala boravak u Selcima, dok će bribirska partijska organizacija pozvati nekog druga iz Ledeničko-Krmpotskog kraja ili iz Novog Vinodolskog. Budući da Šupić nije izašao iz bolnice, poslao je na sastanak druga Draga Švrljugu iz Hreljina.

Pok. Toma Strizić dao je prijedlog da se osnuju punktovi Bribir i Bribirska šuma; njihov je zadatak bio vršenje priprema za narodni ustanak, tj. oružanu borbu. Mislim da neću pogriješiti ako kažem da je Toma u tom momentu bio vizionar o tome kako će se naša borba dalje razvijati.